

РОЗВИТОК МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА НА ПІДПРИЄМСТВАХ І ПРОБЛЕМИ ЇХ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ

THE DEVELOPMENT OF DAIRY BREEDING ENTERPRISES AND THE PROBLEMS OF THEIR STATE SUPPORTING

У статті проаналізовано стан та перспективи державної підтримки молочної галузі, а також встановлено, що кризові явища в молочному скотарстві сільськогосподарських підприємств зумовлені значним зниженням інвестиційної привабливості. Розглянуто процес монополізації ринку молока висококонцентрованими господарствами корпоративного сектору аграрної економіки, що в подальшому може привести до непередбачуваних подій за їх участю. Процеси підтримки молочного скотарства та забезпечення його розвитку потребують широко-масштабної державної участі та всебічного сприяння розвитку цієї галузі господарства. За допомогою державної програми визначено дієвий механізм стимулювання притоку інвестицій у тваринницьку галузь задля оновлення старих і будівництва нових тваринницьких приміщень, сучасного технологічного обладнання, закупівлі поголів'я худоби. Вирішення проблеми, яка розглядається, є вкрай важливим на цьому етапі становлення економіки нашої країни, щоб Україна не перетворилась на імпортера замість того, щоб розширювати кордони в експорті.

Ключові слова: молочне скотарство, сільськогосподарське підприємство, господарства населення, молоко, держава.

В статті проаналізовані стан і перспективи державної підтримки

молочної отрасли, а также установлено, что кризисные явления в молочном скотоводстве сельскохозяйственных предприятий обусловлены значительным снижением инвестиционной привлекательности. Рассмотрен процесс монополизации рынка молока высококонцентрированными хозяйствами корпоративного сектора аграрной экономики, что в дальнейшем может привести к непредсказуемым событиям с их участием. Процессы поддержки молочного скотоводства и обеспечения его развития требуют широко-масштабного государственного участия и всестороннего содействия развитию этой отрасли хозяйства. С помощью государственной программы определен действенный механизм стимулирования притока инвестиций в животноводческую отрасль с целью обновления и строительства новых животноводческих помещений, современного технологического оборудования, закупки поголовья скота. Решение рассматриваемой проблемы является крайне важным на этом этапе становления экономики нашей страны, чтобы Украина не превратилась в импортера вместо того, чтобы расширять границы в экспорте.

Ключевые слова: молочное скотоводство, сельскохозяйственное предприятие, хозяйства населения, молоко, государство.

УДК 338.3

<https://doi.org/10.32843/bses.50-41>

Махмудова І.В.

асистент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Полтавська державна аграрна академія

Makhmudova Ilona

Poltava State Agrarian Academy

It is proved that effective functioning of dairy cattle breeding in the new conditions of management involves the formation of large holdings, associations, specialized dairy farms and complexes based on advanced technologies and the achievement of breeding science. This is confirmed by the positive changes that have taken place in recent years in dairy cattle breeding, in particular the significant increase in cow dairy yield, the increase in livestock of intensive dairy species, the emergence in each region of dairy farms and complexes, which have implemented modern technological and technical solutions for the maintenance and milking of cows, harvesting of forages and cleaning of manure. The state of development of dairy cattle breeding in Ukraine is conducted. The main reasons that led to devastating consequences in livestock breeding and continue their negative influence are analyzed. The main priorities of development of dairy cattle breeding, measures and mechanisms for their implementation for stimulation of production through the state target program of livestock development are considered. The ways of restoration of the industry are proposed based on state support which is provided in the state budget of the country. The state program has identified an effective mechanism for stimulating the flow of investments into the livestock sector in order to renew and build new livestock buildings, modern technological equipment and the purchase of breeding cattle. As the analysis shows, despite the further decrease in the number of cows in agricultural enterprises, the growth of gross milk yields in the corporate sector of the agrarian economy continues to increase, indicating the introduction of intensive production methods. Orientation to European markets requires the investment of private partnership based on the use of modern technologies and the opportunity to receive milk that meets European quality standards, based on the principles of private-public partnership in the development of highly concentrated dairy cattle. So we need to expand our borders as an exporting country.

Key words: dairy cattle breeding, agricultural enterprise, households, milk, state.

Постановка проблеми. Державне регулювання ринку молочного скотарства України базується на законодавчих актах, які мають на меті підтримку галузі скотарства як основного товаровиробника сировини для м'ясо- та молокопереробної галузі.

Держава намагається створити для аграрного сектору економіки сприятливі умови шляхом пільгового кредитування та бюджетних програм. Проблеми насиченості ринку молоком і молочними продуктами не вдалося повною мірою вирішити навіть у найсприятливіший для розвитку молочного господарства період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду проблем розвитку молочного підкомплексу присвячені праці вітчизняних учених-аграрників,

таких як П. Березівський, М. Ільчук, М. Пархомець, Н. Оляднічук, В. Радько, Т. Божидарнік, Т. Руда. Питання державної підтримки сільського господарства розглядаються в працях таких науковців, як О. Бородіна, П. Гайдучський, М. Дем'яненко, А. Діброва, І. Кобута, П. Лайко, Ю. Лузан.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасних тенденцій функціонування ринку продукції молочного скотарства, оцінювання теперішнього стану й проблем досліджуваної галузі, розроблення напрямів підвищення рівня розвитку галузі в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна мала одні з найкращих умов у світі з виробництва молока та молочних продуктів.

У 1970–1980-х роках було проведено спеціалізацію у тваринництві, виділено типи спеціалізованих господарств, обґрунтовано розміри молочних ферм.

Створені й працюючі тоді молочні комплекси (на промисловій основі), незважаючи на деякі ускладнення функціонування, які були зумовлені, передусім, недосконалою управлінською системою, досягли досить високих економічних результатів. Розукрупнення великих колгоспів та радгоспів привело до збільшення кількості господарств, розпошення виробничих фондів, масового продажу великої рогатої худоби, порушення системи кормозабезпечення, морального й фізичного старіння матеріально-технічної бази, а здебільшого зубожіння в минулому успішних підприємств. Темпи зростання цін на пально-мастильні матеріали сильно випереджували закупівельні ціни на молоко [1].

Переорієнтація виробництва молока з господарств населення на великотоварні виробництва дасть змогу в майбутньому мати більше шансів виходу вітчизняних молочних продуктів на зовнішні ринки [2]. Ефективне функціонування молочного скотарства в нових умовах господарювання є значним формуванням великих холдингів, об'єднань, спеціалізованих молочних ферм і комплексів, що спираються на передові технології та досягнення селекційної науки. Це також підтверджується ефективними змінами, які відбулися за останні роки в молочному скотарстві, зокрема значним зростанням надоїв корів, збільшенням поголів'я худоби інтенсивних молочних типів, появою в кожному регіоні молочних ферм, а також комплексів, у яких реалізовані сучасні технологічні та технічні рішення з утримання та доїння корів, заготівлі кормів та прибирання гною [3].

Аналізуючи все вищесказане, можемо зробити висновок, що розвиток молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах буде ускладнятися передусім труднощами перебудови великих молочних ферм промислового типу, де можна виготовлявати значну кількість конкурентоспроможної молочної сировини за мінімальних затрат праці, витрат енергії та матеріальних ресурсів. Орієнтування на європейські ринки вимагає нині залучення інвестицій на засадах приватно-державного партнерства в розвиток висококонцентрованого молочного скотарства, що ґрунтуються на використанні сучасних технологій, а також дає можливість отримувати молоко, яке відповідає європейським стандартам якості [4].

Стан державної підтримки галузі на сучасному етапі сформувався під впливом як традиційних програм підтримки виробництва продукції тваринництва, так і вимог законодавства СОТ [5]. Сучасні продовольчі ринки не можуть ефективно функціонувати без активного втручання держави. Найрозвиненіші країни світу у своїй внутрішній політиці сповідають концепцію соціальної ринкової

держави. На цьому етапі треба вдосконалювати систему прямої бюджетної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, зокрема м'ясного скотарства, шляхом переходу на договірні умови надання підтримки, за якими виділення коштів здійснюватиметься лише за умови виконання товаровиробниками певних умов і зобов'язань перед державою. Немає сумніву в тому, що всі форми й напрями державної підтримки аграрного сектору економіки України мають здійснюватися комплексно та взаємопов'язано. У цьому комплексі заходів особливу роль відіграє цінова політика держави.

З 2018 року Мінагрополітики запровадило цільову державну підтримку галузі тваринництва. В поточному році на програми державної підтримки галузі буде спрямовано 3,5 млрд. грн., з яких 1,4 млрд. грн. спрямовуватимуться на розвиток скотарства як для сільськогосподарських підприємств за утримання корів, так і для фізичних осіб за утримання молодняка ВРХ. Для залучення інвестицій у розвиток скотарства державною підтримкою передбачено здешевлення будівництва або реконструкції тваринницьких ферм і комплексів як за власні кошти, так і за кредитні. На досягнення цих цілей передбачається спрямування 1,8 млрд. грн.

Важливим чинником розвитку галузі тваринництва, особливо молочного скотарства, є кооперація, тому за окремою державною програмою «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств» передбачено фінансування обслуговуючих кооперативів: у розмірі 70% компенсується вартість придбаного обладнання, зокрема для первинної обробки та переробки молока. Вдосконалено та деталізовано механізм надання державної підтримки за напрямами, які фінансувались у попередньому році. Зокрема, у 2019 році збільшено розмір дотації за утримання корів із 750 до 900 гривень за одну голову (двічі на рік); надано можливість скористатись державною підтримкою за вирощування молодняка великої рогатої худоби, зокрема закупленого.

В рамках Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» у минулому році було вжито низку заходів, спрямованих на стабілізацію ситуації в галузі. Зокрема, задля сприяння просуванню вітчизняних виробників молока та молочної продукції на зовнішні ринки збуту та залучення інвестицій передбачено створення та функціонування платформи, яка буде складатися з контактного центру з питань надання інформації, зокрема, щодо торговельних вимог ЄС та питань взаємодії з інвесторами. Здійснюється відпрацювання моделі проведення консультацій в режимі реального часу щодо створення умов для покращення експортних можливостей національної продукції.

Висновки з проведеного дослідження. Беручи до уваги стан галузі скотарства, позитивний

досвід країн із розвинутою ринковою економікою, які є членами СОТ, доходимо висновку, що становлення й розвиток ринку молока та м'яса в Україні мають здійснюватися за такими напрямками, як формування системи взаємоузгоджених і дієвих економічних та нормативно-правових засобів управління ринковими відносинами в галузі, де основною метою є забезпечення продовольчої безпеки й досягнення стабільного рівня виробництва.

Вжиття заходів і запровадження програм державної підтримки й регулювання мають здійснюватися згідно з визначеними принципами та пріоритетами розвитку галузі. Державне регулювання ринку скотарства України базується на законодавчих актах, які спрямовані на підтримку галузі скотарства як основного товаровиробника сировини для м'ясо- та молокопереробної галузі. Держава намагається всіма шляхами створити для аграрного сектору економіки сприятливі умови шляхом пільгового кредитування, бюджетних програм, пільгового кредитування, зокрема запровадження спрощеної системи оподаткування, використання дотацій за реалізоване молоко та м'ясо худоби.

Відродження національного скотарства базується на інноваційному та комплексному підходах до його розвитку, отже, саме це передбачає необхідність вирішення завдань підвищення інвестиційного потенціалу галузі, оновлення виробничої бази, будівництва, модернізації та реконструкції підприємств, освоєння нових ресурсозберігаючих і наукоємних технологій виробництва й переробки сировини, а також якісного поліпшення кормової бази; гармонізації законодавства у сфері ветеринарії з міжнародними нормами й правилами з урахуванням режиму максимального сприяння для експорту.

Важливим фактором розвитку вітчизняного молочного скотарства є оптимізація напрямів використання зернових на корм для забезпечення внутрішніх потреб у тваринницькій продукції на рівні раціональних норм споживання, а також подальше нарощування обсягів експорту продукції тваринництва. Вжиття цих заходів дасть змогу збільшити концентрацію виробництва молока, підвищити його якість, створити нові робочі місця, зменшити екологічне навантаження. При цьому воно забезпечить підвищення конкурентоспроможності молочного скотарства в Україні, а також

сприятиме наближенню вітчизняної молочної продукції до ринку ЄС.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Куян Н. Молочний світ України. *Ефективне тваринництво*. 2011. № 3. С. 9–12.
2. Дадак О. Роль ефективної стратегії розвитку у молокопродуктовому підкомплексі АПК. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2010. № 2(10). С. 157–161.
3. Кернасук Ю. Потенціал українського молока на світовому ринку. *Агробізнес сьогодні*. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/7918-potentsial-ukrainskoho-moloka-na-svitovomu-rynku.html> (дата звернення: 02.03.2020).
4. Керанчук Т. Сучасні проблеми розвитку молочного бізнесу в Україні. *Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. 2015. № 4. С. 408–413.
5. Галузева програма розвитку молочного скотарства України до 2015 року. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=04IVRECB1C> (дата звернення: 05.01.2020).

REFERENCES:

1. Kuyan N. (2011) Molochnij svit Ukraini [The dairy world of Ukraine]. *Efektivne tvarinnictvo*, no. 3, pp. 9–12.
2. Dadak O. (2010) Rol' efektivnoi strategii rozvitku u molokoproduktovomu pidkompleksi APK [The role of an effective development strategy in the dairy sub-complex of APC]. *Zbirnyk naukovykh prac' Tavrijs'kogo derzhavnogo agrotekhnologichnogo universitetu (ekonomichni nauki)*, vol. 10, no. 2, pp. 157–161.
3. Kernasyuk Yu. Potencial ukrajyns'kogo moloka na svitovomu rinku [The potential of Ukrainian milk in the world market]. *Agrobiznes s'ogodni* [Agrobusiness today]. Available at: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/7918-potentsial-ukrainskoho-moloka-na-svitovomu-rynku.html> (accessed 2 March 2020).
4. Keranchuk T. (2015) Suchasni problemi rozvitku molochnogo biznesu v Ukraini [Modern problems of dairy business development in Ukraine]. *Global'ni ta nacional'ni problemi ekonomiki*, no. 4, pp. 408–413.
5. Galuzeva programa rozvitku molochnogo skotarstva Ukraini do 2015 roku [Sectoral program of development of dairy cattle breeding of Ukraine till 2015]. Available at: <http://consultant.parus.ua/?doc=04IVRECB1C> (accessed 5 January 2020).